

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

ВИВЧАТИ ЕКОНОМІЧНУ ТЕОРІЮ

Однією з засадничих функцій економічної теорії є формування економічного мислення людини. Усвідомлювати економічну реальність, зміст економічних явищ і процесів можливо лише шляхом використання системи економічних понять, які адекватно відображають дійсність. Якщо такою системою людина не володіє, вона нічого не може зрозуміти в економіці, не може самостійно судити про перебіг економічних подій, і нею легко маніпулювати. Така людина не може бути вільною. Вона завжди залежна від сторонніх інтересів і впадбань. Тому економічна теорія необхідна всім освіченим людям, незалежно від їхньої професії. На жаль, в Україні економічна теорія не є обов'язковим предметом вивчення в неекономічних вищих навчальних закладах, що, безумовно, знижує соціально-економічний потенціал суспільства. Ситуацію необхідно змінити, зробивши цю дисципліну загальносуспільним надбанням. А для цього потрібно мати, крім іншого, добре підготовлені підручники.

Є також низка інших підстав, які посилюють значення теоретико-економічних знань. Пріоритети постіндустріального розвитку, глобальні трансформації на зламі тисячоліть актуалізують питання залучення загальноцивілізаційних здобутків до процесу національного відродження. А це суттєво підвищує вагомість фундаментальної економічної освіти, активізує пошук шляхів оновлення її методології в напрямку поступового подолання обмеження ортодоксального мейнстриму, однобічного і лінійного сприйняття людини, суспільного буття і природного середовища. Неоціненним джерелом соціально-економічного досвіду і надбань людства в галузі економічних знань виступає саме економічна теорія, без якої неможливе пояснення витоків і напрямків постіндустріальних трансформацій, визначення програми національних антикризових дій.

У зв'язку з усім цим привертає до себе увагу підручник "Економічна теорія"¹ (у п'яти томах), що вийшов у видавництві "Знання" в серії "Вища освіта XXI століття" за редакцією завідувача кафедри політичної економії імені В.З.Юрченка Національної металургійної академії України, доктора економічних наук В.Тарасевича. Вихід підручника приурочено до 100-ліття кафедри.

Упродовж останніх десятиліть на пострадянському просторі виходили ґрунтовні й оригінальні підручники з економічної теорії, проте рецензований став особливим і за своїм форматом, і за змістовним наповненням. Його характеризує сучасний концептуальний і методологічний рівень висвітлення економічної проблематики, енциклопедична насиченість подання навчального матеріалу, поглиблене методичне забезпечення кожного розділу.

Підручник має чітку структуру, що послідовно відтворює основні складові економічної теорії як цілісної системи. До серії увійшли підручники "Економічна теорія. Політекономія", "Економічна теорія. Мікроекономіка", "Економічна теорія. Макроекономіка", "Економічна теорія. Міжнародна економіка", "Економічна теорія. Національна економіка", які поєднують вільне від кон'юнктурності сприйняття наукового доробку й економічних реалій. Праця спирається на ґрунтовні традиції й досягнення у викладанні політичної економії, макроекономіки, мікроекономіки, міжнародної та на-

¹ Економічна теорія. Політекономія: Підручник / За ред. В.М.Тарасевича. – К.: "Знання", 2012. – 206 с.; Економічна теорія. Мікроекономіка: Підручник / За ред. В.М.Тарасевича. – К.: "Знання", 2012. – 134 с.; Економічна теорія. Макроекономіка: Підручник / За ред. В.М.Тарасевича. – К.: "Знання", 2012. – 206 с.; Економічна теорія. Міжнародна економіка: Підручник / За ред. В.М.Тарасевича. – К.: "Знання", 2012. – 143 с.; Економічна теорія. Національна економіка: Підручник / За ред. В.М.Тарасевича. – К.: "Знання", 2012. – 270 с.

ціональної економіки у кращих навчальних закладах країни, на цінний зарубіжний досвід, на науково-педагогічні здобутки авторського колективу. Особливістю п'ятитомника є логічність і структурованість матеріалу в окремих підручниках, розділах, відповідність змісту освітньо-професійним програмам і галузевим стандартам вищої освіти, що підтверджує наданий гриф Міністерства освіти і науки України.

Видання підготовлено так, що за збереження оригінальності кожного підручника всі вони органічне поєднані. Серію відкриває "Економічна теорія. Політична економія", що складається зі вступу і 13 розділів. Тут подано політекономічні аспекти економічної теорії як фундаментальної економічної науки, охарактеризовано теоретичний і практичний виміри таких базових понять і категорій, як економічна система, потреби, власність, підприємництво, товар, ринок, гроші, капітал, заробітна плата, прибуток, підприємницький дохід, рента. Увагу акцентовано на етапах еволюції та особливостях сучасної ринкової системи, процесах національного відтворення і динаміці світового господарства в умовах глобальних трансформацій.

Цікавими для читачів є теми "Праця і капітал", "Аграрні відносини і рента", "Витрати виробництва і прибуток", у яких питання функціонування корпоративного капіталу, конкуренції та аграрних відносин подано, в тому числі, з позицій сучасного марксизму. Авторам вдалося зробити це виважено, уникаючи теоретичної упередженості та ідеологічної ангажованості.

У підручнику "Економічна теорія. Мікроекономіка", що складається з передмови і шести розділів, викладено найважливіші положення мікроекономіки як відносно самостійної складової економічної теорії. Проаналізовано систему економічних відносин між головними суб'єктами господарювання. Розглянуто основи поведінки споживача, теорії фірми, типи ринкових структур, ринки факторів виробництва, загальну економічну рівновагу, мікроекономічні аспекти державного регулювання. Увагу акцентовано на передумовах і напрямках максимізації корисності споживача і прибутку фірми.

Системний виклад і спроба профілізації матеріалу сприятиме його засвоєнню студентами неекономічних спеціальностей (теми "Основи теорії поведінки фірми-виробника", "Основи теорії ринкових структур", "Мікроекономічні аспекти діяльності держави"). З метою спонукання творчої пізнавальної активності майбутніх фахівців не лише економічного, а й інженерно-технічного, природничого, педагогічного профілів у підручнику вміщено численні авторські аналітичні та порівняльні таблиці, структурно-логічні схеми, подано широкий поняттєво-категоріальний апарат, що сприяє поліпшенню засвоєння навчального матеріалу читачем, суттєво поглиблює ступінь його науково-методичного розроблення.

"Економічна теорія. Макроекономіка" складається зі вступу і 12 розділів, у яких розкрито найважливіші відомості з теорії функціонування і розвитку сучасних макроекономічних систем. Висвітлено кейнсіанські та неокласичні підходи до проблем макроекономічної рівноваги, нестабільності, циклічності та зростання. Товарний, грошовий ринки і ринок праці розглянуто як головні та взаємопов'язані складові макроекономічної системи. Значну увагу приділено особливостям та інструментам грошово-кредитної та фінансової політики держави, в тому числі в умовах подолання наслідків світової економічної кризи і депресії.

Безумовна заслуга авторського колективу полягає в тому, що підручник, як і вся серія, оптимізований за змістом і обсягом, викладено саме той матеріал, знання якого диктують потреби практики господарської діяльності. Наприклад, у темі "Економічне зростання" розглянуто моделі П.Ромера і Ван дер Плюга, в яких запропоноване врахування ендогенності НТП через залучення показника рівня освіти персоналу під час використання основних фондів.

У підручнику "Економічна теорія. Міжнародна економіка" (вступ і дев'ять розділів) розкрито найважливіші аспекти міжнародної економіки як складової економічної теорії. Охарактеризовано зміст, середовище й еволюцію міжнародної економіки, основи, форми і напрямки розвитку міжнародної

торгівлі, трудової міграції, руху капіталу, світової валютної системи, проблеми економічної глобалізації та інтеграції. Описано етапи еволюції та сучасні особливості світового ринку, форми й інструменти його регулювання.

Цей підручник буде корисним студентам не лише економічних, а й природничих, технічних і юридичних спеціальностей. Цікавим для них буде розгляд природи сучасної економічної кризи та її впливу на функціонування фінансового і валютного ринків, на глобалізацію міжнародної економіки, поданий у темах "Світовий фінансовий ринок", "Світовий валютний ринок" і "Глобалізація економічного розвитку".

У підручнику "Економічна теорія. Національна економіка", що складається зі вступу і 12 розділів, на основі теоретичних положень, викладених у попередніх томах, розглянуто етапи еволюції національної економіки, її сучасний зміст, основні структурні характеристики, закономірності функціонування і розвитку складових національної економіки на мікро-, мезо-, макро- і мегарівнях, напрямки і механізми їх державного регулювання. Увагу сконцентровано на особливостях, конкурентних перевагах і проблемах економіки України, імперативах її розвитку в умовах глобалізації, обґрунтовано пріоритети та заходи економічної політики держави.

На відміну від багатьох навчальних видань, яким притаманне переважання описовості в розкритті еволюції та особливостей функціонування національної економіки, рецензований підручник досягає високого рівня аналітичності. Зокрема, заслуговує на увагу авторський акцент у темах "Екологічні імперативи національної економіки" і "Соціальні пріоритети національної економіки" на механізмах еколого-економічного розвитку та його інституціонального забезпечення.

Разом з тим хотілося б зазначити, що висвітлення цього тематичного блоку набуло б більшої цілісності, якби охопило періоди криз національної економіки, в тому числі на сучасному етапі. Зрозуміло, що така робота має спиратися на попередні ґрунтовні дослідження, які поки що не здійснено, але хоча б короткі нариси, що відображали б ці складні процеси, зробили б нові змістовні акценти.

Рецензованому виданню притаманна глибоке методичне розроблення навчального матеріалу, застосування широкого кола сучасних методологічних прийомів. Цьому слугує не тільки його чітка структурна побудова, але й увага авторського колективу до відповідного подання аналітичного матеріалу навчальних дисциплін – основних понять і категорій, їх термінологічної визначеності.

Викладений матеріал містить критичний аналіз альтернативних концепцій щодо природи і причин конкретних економічних явищ і процесів, законів і закономірностей їх протікання, що спонукає читача до пошуку власної думки і світоглядно-економічної позиції. У кожному розділі додатково запропоновано перелік основних категорій і понять, контрольні запитання, список першоджерел, а також добірка рекомендованої навчальної та монографічної літератури для поглибленого вивчення, що забезпечує можливість використання сучасних освітніх технологій.

На завершення слід додати, що текстовий матеріал підручників подано на високопрофесійному педагогічному рівні, що полегшує формування у читача наукового економічного мислення. Саме таке мислення дозволяє оцінювати суспільно-економічні явища й ухвалювати економічні та політичні рішення на основі пізнання об'єктивних економічних законів і закономірностей.

Багаторівнева і панорамна побудова видання є основою зацікавленості в ньому студентів, викладачів, молодих фахівців, науковців, підприємців, державних службовців, усіх тих, хто цікавиться інтелектуальним економічним спадком і сучасними тенденціями розвитку світової економічної науки.

*В.М.Геєць, акад. НАН України,
А.А.Гриценко, чл.-кор. НАН України*